

ГАННА ЗАДОРОВНА

orcid.org/0000-0001-5527-3725

Agnehka0404@gmail.com

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки, психології та фахових методик,
викладач вищої категорії,

Комунальний заклад вищої освіти

"Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського"

майдан Грушевського, 1, м. Бар

МОДЕЛЬ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

У статті представлено модель процесу правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї й освітнього закладу, яка відображає основні складові, їх взаємодію і реалізується за трьома етапами: інформаційно-збагачувальним (ознайомлення дітей з міжнародними документами із захисту прав людини; уточнення і розширення уявлень дітей про власні права та обов'язки), емоційно-особистісним (формування у дітей уявлень про морально-правові цінності і норми, усвідомлення прав і свобод як важливої обов'язкової умови спільної життєдіяльності людей у суспільному довіллі), поведінково-корегувальним (усвідомлення дітьми прав і свобод як регулятора людських взаємин у суспільному довіллі, формування соціально-правових умінь і навичок дотримання і виконання суспільноприйнятих правил).

Ключові слова: права, морально-правове виховання, модель та експериментальна методика правового виховання дітей, правила поведінки, змістово-методичні засади моделі.

HANNA ZADOROZHNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Pedagogy, Psychology and Professional Methods,
Lecturer of the highest category,

Communal institution of higher education

"Barsky Humanitarian and Pedagogical College named after Mykhailo Hrushevskiy"

Hrushevsky Square, 1, Bar

MODEL AND EXPERIMENTAL METHODS OF LEGAL EDUCATION OF CHILDREN

The article presents a model of the process of legal education of children aged 6-7 in the interaction of family and educational institution, which reflects the main components, their interaction and is implemented in three stages: information and enrichment (acquaintance of children with international human rights instruments; expansion of children's ideas about their own rights and responsibilities), emotional and personal (formation of children's ideas about moral and legal values and norms, awareness of rights and freedoms as an important prerequisite for joint life of people in the social environment), behavioral and corrective children's awareness of rights and freedoms as a regulator of human relations in the social environment, the formation of socio-legal skills and abilities to comply with and implement socially accepted rules). To ensure the content and methodological foundations of the model, a method of legal education of children aged 6-7 in the interaction of family and educational institutions was developed. The developed program "We know our rights and do not forget about responsibilities" for children 6-7 years old, which sets out the content of children's legal ideas and forms and methods of experimental methods, covered the following sections: "Little man's rights". "Rights of a small citizen", "Social and cultural rights of children". The results of the study indicate a dynamic positive change in the formation of legal education of children 6-7 years of experimental groups under the influence of the proposed model and experimental methods of legal education of children.

Key words: rights, moral and legal education, model and experimental methods of legal education of children, rules of conduct, semantic and methodological principles of the model.

Для усебічного розвитку дитини і поглиблення її морально-духовних почуттів необхідні знання, які б дозволили формувати усвідомлене ставлення до явищ суспільного довілля. Проте тут, як і в процесі інформативності, є свої вікові межі, які визначають, наскільки дитина певного віку може усвідомлювати й емоційно переживати сприймане. Це особливо важливо для формування морально-правових уявлень у процесі правового виховання дітей, оскільки деякі соціальні почуття повною мірою недоступні дошкільнику (почуття обов'язку, справедливості, національної гордості, патріотизму тощо). Важливим також є те, що доступні знання повинні не тільки нести інформацію, але і бути емоційно забарвлені почуттями і викликати морально-правові почуття, чого вимагають особливості соціально-емоційного розвитку дітей 6–7 років. Тому в побудові моделі та експериментальної методики правового виховання дітей набули актуальності морально-правові уявлення, які слугували їм у виробленні духовних ціннісних сенсів, здатності сприймати й оцінювати власні дії і вчинки інших з позицій норм права, враховувати думки, бажання, потреби інших людей, діяти справедливо, самостійно, з почуттям власної гідності тощо.

Аналіз підходів до трактування поняття моделі та експериментальної методики правового виховання дітей дозволяє узагальнити його таким чином: метод пізнання якостей об'єкта за допомогою моделей; містить створення моделей та дії з ними, які уможливають процес дослідження окремих сторін, якостей і властивостей об'єкта або його прототипу (О. Карпенко) [4, с. 36]; який ґрунтується на абстрактно-логічному мисленні й передбачає можливість побудови абстрактних моделей, які б логічно визначали межі дослідження елементів системи (С. Беленко) [2, с. 102]; метод теоретичного і практичного дослідження об'єкта шляхом конструювання й вивчення моделі, яка імітує суттєві властивості оригіналу, здатна замінювати об'єкт таким чином, щоб використання моделі надавало нову інформацію про об'єкт (В. Штофф) [5, с. 274].

Мета статті полягає в розкритті моделі та експериментальної методики правового виховання дітей. *Головним завданням* побудови цієї моделі було роз'яснення значення морально-правових норм і правил поведінки та важливості їх дотримання у своїй поведінці та діяльності дітей.

У широкому розумінні модель – це образ або прообраз (умовний або мисленнєвий), що виглядає як опис, схема, зображення, графік, план, карта тощо, яку використовують за певних умов «замінником» певного об'єкта, явища, процесу. У педагогічній енциклопедії модель (франц. *modele*, від лат. *modus* – міра, зразок, норма) трактується як: «система об'єктів або знаків, що відтворює окремі істотні властивості системи-оригіналу; вона є узагальненим відображенням об'єкта, результатом абстрактного педагогічного досвіду, а не безпосереднім результатом експерименту» [2, с. 323].

У дослідженні здійснено моделювання процесу правового виховання дітей 6–7 років для його пізнання й відтворення суттєвих властивостей об'єкта, а також визначення його адекватності досліджуваним аспектам з урахуванням основних принципів моделювання – наочності, визначеності, об'єктивності [2; 3; 4]. З огляду на це, модель процесу правового виховання дітей 6–7 років розуміємо як загальну схему процесу виховання з відповідними складниками (мета, завдання, етапи, зміст, форми і методи), яка дозволяє виокремити необхідні для вивчення сторони об'єкта, відображає необхідні для вивчення об'єкта зв'язки у вигляді визначеної і наочної форми (рис. 1.), зручної для аналізу і висновків [3].

Відповідно до розробленої моделі процес правового виховання дітей здійснювався за *трьома етапами*: 1) *інформаційно-збагачувальним* (ознайомлення дітей із міжнародними документами із захисту прав людини; уточнення і розширення уявлень дітей про власні права та обов'язки); 2) *емоційно-особистісним* (формування у дітей уявлень про морально-правові цінності і норми, усвідомлення прав і свобод як важливої обов'язкової умови спільної життєдіяльності людей у суспільному довіллі); 3) *поведінково-корегувальним* (усвідомлення дітьми прав і свобод як регулятора людських взаємин у суспільному довіллі, формування соціально-правових умінь і навичок дотримання і виконання суспільноприйнятих правил).

Результатом реалізації моделі правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї та закладів освіти є підвищення рівня правової вихованості дітей 6–7 років завдяки ефективному функціонуванню сімейного та освітньо-правового розвивального середовища освітнього закладу. Пропонована модель має допомогти вихованцям сформувати пізнавальний інтерес щодо власних прав і обов'язків та усвідомлення їх важливою умовою спільної життєдіяльності людей у соціумі.

Для забезпечення змістово-методичних засад моделі (рис. 1) було розроблено методику правового виховання дітей 6–7 років у взаємодії сім'ї та закладів освіти. Насамперед на пропедевтичному етапі було розроблено програму «Свої права знаємо й про обов'язки не забуваємо» для дітей 6–7 років, у якій викладено зміст правових уявлень дітей та форми і методи експериментальної методики. Програма охоплювала такі розділи: «Права маленької людини» (право на життя, на ім'я, сім'ю, житло, харчування, власне майно, на захист від фізичного і психічного насильства, на власну думку, на свободу, гідність і рівність); «Права маленького громадянина» (право на громадянство, на захист від експлуатації, від виконання роботи, яка шкодить здоров'ю, право брати участь у житті суспільства), «Соціальні і культурні права дітей» (особливі права дітей-сиріт і дітей з інвалідністю, право на об'єднання, на захист від економічної експлуатації; право на освіту, медичне обслуговування, працю, гру і дозвілля).

Завданнями програми «Свої права знаємо й про обов'язки не забуваємо» визначено такі:

- ознайомити дітей з поняттями «право» і «обов'язок», з документами, які визначають права дитини (Конституція України, Декларацією прав людини, Конвенцією ООН про права дитини);
- формувати уявлення дітей про власні права і обов'язки, права інших людей, розуміння права як цінності, як важливої умови життєдіяльності людей і регулятора їхніх взаємин у суспільстві;
- пояснювати необхідність дотримання просоціальних норм і правил поведінки, закріплювати отримані знання у повсякденній життєдіяльності в сім'ї та закладі освіти, поступово накопичуючи досвід дотримання прав і обов'язків та правомірної поведінки у соціумі;
- формувати у дітей почуття власної честі і гідності, правдивість, доброзичливість, справедливість, відповідальність, усвідомлення своїх прав і свобод;

- вчити поважати гідність та особисті права інших людей, незалежно від їхньої національної приналежності, зовнішньої і поведінкової своєрідності або відмінності;
- виховувати внутрішню повагу до права, законів, правопорядку, законності; гуманні почуття і адекватні стосунки, прищепити повагу до себе та інших, розвивати прагнення реалізовувати свої права, не порушуючи прав інших людей [3, с. 203].

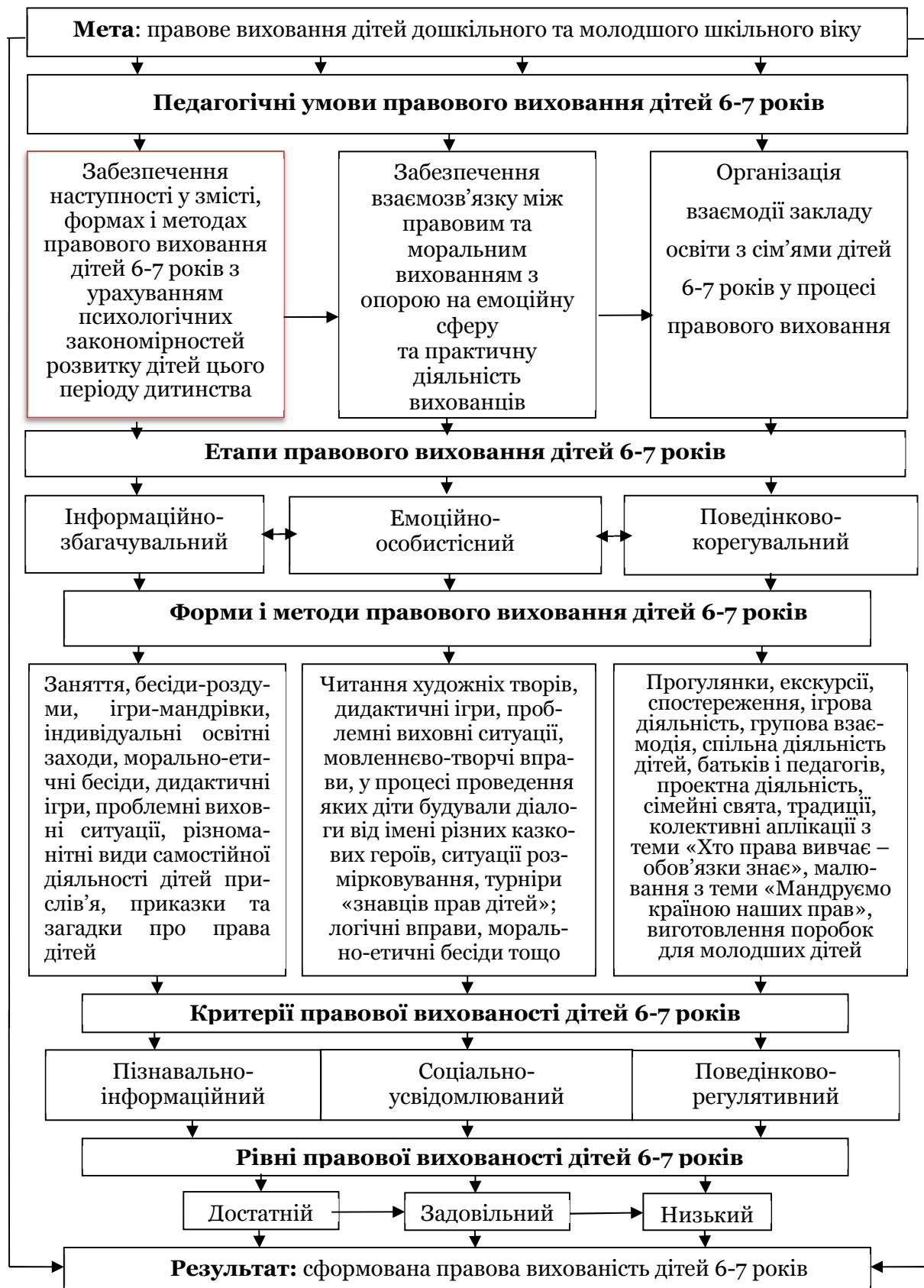

Рис. 1. Модель правового виховання дітей 6-7 років «Права маленької людини»

Наведемо приклад щодо розробки методичного забезпечення структурно-функціональних елементів моделі правового виховання дітей 6-7 років «Права маленької людини»:

«Право на власне майно»

- У 6 років їх потрібно ознайомлювати з правом власності. Підвести дітей до розуміння того, що у кожної дитини є власне майно, що чужі речі брати не можна; пояснити, що право на власність є не лише у дітей, а й у дорослих, його не можна порушувати, але у кожного є й обов'язок – берегти власне майно інших. Формувати розуміння нерозривного зв'язку між правами і обов'язками. Виховувати відповідальність, бажання ділитися, вчити звертатися з проханням, запитувати дозволу.

- В 7 років пропонуємо продовжувати формувати уявлення дітей про власність, про недоторканість особистих речей інших людей, про обов'язок берегти чуже майно, про дії, коли втрачаєш або знаходиш чийсь річ; про причини крадіжки дітьми чужих речей.

- «Право на захист від фізичного і психічного насильства»:

- У 6 років варто ознайомлювати неповнолітніх із правом захисту від жорстокого поводження з дітьми. Вчити оцінювати поведінку людей, негативно ставитися до агресії, жорстокості, засуджувати жорстоке поводження з дітьми. Вчити відчувати дистанцію та межі допустимої поведінки з незнайомими людьми, поводитися з ними обачно, ввічливо, стримано, вчити як треба поводитися у випадках, коли дитині загрожує небезпека. Виховувати відповідальність за свої вчинки, уміння контролювати себе, дотримуватися у взаєминах з людьми морально-правових норм і правомірної поведінки.

- В 7 років потрібно продовжувати ознайомлювати дітей з можливостями захисту своїх прав; вчити як не стати жертвою злочину, як і до кого звертатися про допомогу у випадку небезпеки; закріплювати правила особистої безпеки в школі і на вулиці.

На допомогу вихователям закладів дошкільної освіти і вчителям семирічних першокласників було розроблено конспекти занять, дидактичні, сюжетно-рольові ігри, дібрано твори художньої літератури, які сприяли формуванню морально-правових уявлень, умінь і навичок, а також набуття досвіду правомірної поведінки дітей 6–7 років у сім'ї, закладах освіти та в соціумі.

З метою підвищення професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти й учителів першокласників, які брали участь в експерименті, було проведено семінари задля їхнього ознайомлення з теоретичними основами правової соціалізації особистості; напрацювання теоретичних знань і практичних умінь педагогів з питань правового виховання дітей та відпрацювання практичних ситуацій взаємодії з батьками; ознайомлення з програмою «Свої права ми знаємо і про обов'язки не забуваємо» та методикою правового виховання дітей [3, с. 204].

Для вихователів і учителів початкової школи був розроблений план постійно діючого семінару «Формуємо правосвідому особистість дитини у взаємодії з сім'єю», який передбачав проведення цілої низки різноманітних форм:

- семінарів задля вирішення теоретичних і практичних питань правового виховання («Актуальність проблеми правового виховання дітей», «Наступність у правовому вихованні дошкільників та молодших школярів», «Жорстоке поводження з дітьми», «Документи, які захищають права дітей»);

- консультацій для педагогів з питань правового виховання дітей і організації взаємодії з батьками («Дитині необхідна самоповага», «Особливості формування правової свідомості у дітей 6-7 років», «Принципи створення правового середовища в закладі освіти і сім'ї», «Методи і прийоми правового виховання дітей 6-7-років», «Єдність змісту, принципів і методів морального і правового виховання», «Форми співпраці педагога і батьків з правового виховання дітей»);

- мозкових штурмів «Як запобігти жорстокому поводженню дорослих з дітьми?», «Як запобігти домашньому насиллю над дитиною?», організація роботи «Школи взаємодії з батьками» (теми: «Покарання і заохочення у процесі виховання дитини», «Аналіз проблемних ситуацій, які виникають у процесі роботи з дітьми», «Проблемні ситуації, які виникають у процесі взаємодії з батьками», «Правова культура батьків», «Формуємо правову культуру педагогів»);

- практикумів («Бар'єри, які зустрічаються в роботі педагога»); конкурсів професійної майстерності (показ відкритих занять з теми «Захист прав дитини», «Мої права і обов'язки»);

- міні-дискусій («Чи потрібно створювати спеціальне правове середовище в закладі освіти?»),

- організація Тижнів прав дитини, ділових ігор («Методичні аспекти проведення спеціальних занять з правового виховання дітей», «Я – дитина і я маю право») тощо.

Процес правового виховання дітей 6-7 років також передбачав ознайомлення дітей з нормами іншого міжнародного документа, в якому зафіксовано основні права дітей – Конвенцією ООН про права дитини. Ознайомлення дітей з Конвенцією передбачало розповіді вихователя про те, що цей документ створено дорослими людьми для захисту прав дітей, що він містить перелік прав, які мають усі діти, незалежно від кольору шкіри, волосся, очей, місця проживання, мови, що усі діти рівні у своїх правах, пояснювали, чому люди прийняли такий документ, і що усі країни і наша країна також визнали його головним документом, який захищає права дітей. Вихователі розповіли дітям про те,

що багато років тому дорослі не говорили про права дітей, про необхідність турбуватися про них [3, с. 205].

Раніше діти не мали іграшок, свого дитячого одягу. І лише триста років тому дорослі зрозуміли, що діти – це маленькі люди, які мають свої інтереси, захоплення, люблять гратися. Для них починають створювати меблі, робити іграшки, шити дитячий одяг, складати пісні, музику і вірші. А потім створили спеціальну книгу – Конвенцію прав дитини, де записали всі права дітей.

Актуальними для дослідження виявилися розповіді про дітей, які з різних причин не мають мами і тата, які виховуються у спеціальних дитячих будинках, про те, що усі вони мріють мати справжню сім'ю і своїх батьків. З дітьми було проведено бесіди з таких тем: «Декларація прав людини», «Конвенція ООН на захисті прав дитини», «Діти і дорослі – люди, які живуть на планеті Земля», «Хто захищає права дітей?», «Правила, за якими живуть діти», «Що ти вмієш робити краще дорослих?». Така робота сприяла розвитку інтересу дітей до заявленої проблематики, стимулювала пізнавальну і емоційну активність дітей, що й відображено в структурі моделі правового виховання дітей 6-7 років «Права маленької людини».

У подальшому особливу увагу звертали на усвідомлення дітьми єдності й нерозривного зв'язку прав і обов'язків, задля чого було проведено низку морально-етичних бесід «Наші обов'язки вдома і в групі», «Чи є у нас ще й обов'язки, чи у нас лише права?», «Чому не можна порушувати права інших дітей?», обговорення проблемних ситуацій «У чому діти були не праві?», «У чому діти були праві?». Проведення таких бесід з дітьми переконало нас у тому, що лише усвідомлене розуміння і позитивне ставлення до права і обов'язків мотивує дітей контролювати свою поведінку, діяти таким чином, щоб не порушувати права інших дітей. Тому, добираючи теми для етичних бесід з дітьми, прагнули цікаво подавати їх зміст, оскільки саме інтерес сприяє розвитку моральних мотивів дотримання прав іншої людини, а також створювали позитивне емоційне тло, впливали на духовно-моральні почуття дітей, на їхню емоційну сферу [1, 2, 3].

З метою закріплення отриманих морально-правових уявлень використовувати ігри, які дають дитині «доступні для неї способи моделювання довколишнього життя, які роблять можливим освоєння, здавалося б, недосяжної для неї дійсності». Проведені з дітьми дидактичні ігри: «Добре чи погано?», «Квітка прав і обов'язків», «Права та обов'язки героїв казок», «Уроки безпеки», «Яке право порушено у казці?», «Я маю обов'язки», «Назви обов'язки», «Обов'язки батьків, обов'язки дітей», «Обов'язки в нашій родині», «Правове поле» сприяли орієнтуванню дітей в соціальному довіллі, «навчали жити» за певними правилами.

Дослідно-експериментальну роботу щодо впровадження моделі та методики дослідження здійснено на базі закладів освіти № 14, № 8 м. Суми, № 12, № 20 м. Херсон, № 1, № 7 м. Бар (Вінницької області), № 50. м. Черкаси, № 1 м. Умань, № 4 м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області, № 33 м. Кропивницький Кіровоградської області. Було охоплено 240 дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, 20 вихователів закладів дошкільної освіти, 20 учителів початкової школи.

Результати обчислення критерію χ^2 на прикінцевому етапі впровадження моделі та експериментальної методики правового виховання дітей підтверджують статистичну обґрунтованість правильності в припущенні дослідження, а саме – не випадковість у розбіжності результатів оцінювання дітей контрольної та експериментальної групи, що свідчить про позитивний вплив реалізованих методологічних дій педагогами щодо правового виховання дітей 6-7 років.

Проведемо обчислення експериментальних даних прикінцевого зрізу подібно до констатувального експерименту (табл. 1).

Таблиця 1

Результати обчислення експериментальних даних прикінцевого зрізу

Рівні	Результати розрахунку критерію χ^2				
	ЕГ (B1i)	КГ (B2i)	(A1*B2i- A2*B1i)^2	(B2i+B1i)*(A1*A2)	Значення критерію
Достатній	20	19	8540889,35	3424084	2,49435754
Задовільний	49	50	635272,762	388955,5	1,63327869
Низький	51	46	17646446,6	2729596	0,64648628
Загальна кількість	120	120	Значення критерію з експерименту		10,4049126
Критичне значення критерію					7,815

Зазначимо, що достатньо велике експериментальне значення статистики критерію χ^2 та значна кількість спостережень визначають високу правдоподібність результатів статистичної перевірки гіпотези дослідження.

Отож, отримані результати дозволяють дійти висновку, що зміни, які відбулися в ЕГ осіб, зумовлені проведеною експериментальною роботою з реалізації педагогічних умов правового виховання дітей 6–7 років на засадах взаємодії сім'ї і освітнього закладу, і розроблених моделі й експериментальної методики їх реалізації в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти та початкових шкіл у взаємодії з сім'ями вихованців.

Висновки. Таким чином, запропонована модель правового виховання дітей 6–7 років сприяла засвоєнню ними уявлень про право як загальнолюдську цінність, самостійному закріпленню отриманих морально-правових уявлень, висловлюванню власних суджень, діяльності в різноманітних ситуаціях через встановлення взаємин на правових засадах.

Модель правової компетентності дітей сприяла формуванню у них уявлень про права і свободи як важливу обов'язкову умову спільної життєдіяльності людей у суспільному довір'ї, про морально-правові цінності і норми, необхідність співпереживання, прояву турботи і уваги до однолітків та інших людей, моральні якості (доброді, чесність, чуйність, справедливість, дружба тощо); важливу увагу приділяли розумінню дітьми змісту морально-правових уявлень, задля чого використовували читання художніх творів, дидактичні ігри, проблемні виховні ситуації, мовленнєво-творчі вправи, у процесі проведення яких діти будували діалоги від імені різних казкових героїв, ситуації розмірковування, турніри «знавців прав дітей»; логічні вправи, морально-етичні бесіди, у процесі яких відбувалося формування основ правової свідомості дитини.

Педагоги акцентували увагу на змісті морально-правових понять (рівність усіх людей, свобода, законотрухняність тощо), а саме: «стосунки людей у житті регулює закон. Закон – це певні правила, які регулюють стосунки усіх людей. Без закону обійтися не можна, тому, що ці правила допомагають людям щасливо жити. Якщо хтось порушує закон – він має за це відповідати»; «кожна людина народжується вільною. Бути вільною – означає мати можливість займатися цікавою справою (гратися, малювати, читати, подорожувати) або думати про те, про що нам хочеться. Але бути вільним ще означає також те, що ти можеш думати і робити те, що хочеш лише за умови, що ти не заважаєш іншим людям і не порушуєш їхні права». Закріплювали ці уявлення під час індивідуальних бесід з дітьми про права кожного бути вільним в діях, словах, вчинках, про рівність усіх людей, про право на захист від приниження, про недопустимість приниження і гідності кожної людини.

Література

1. Rawls J. A. Theory of Justice. Harvard University Press. 2005. 607 p.
2. Беленко С. И. Экономико-математические методы и модели (некоторые аспекты преподавания). *Вестник Академии предпринимательства*. 2005. № 2. С. 101–103. 0977710626
3. Задорожна Г. С. Здійснення правового виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті наступності. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб.* Вип. № 86. Інститут модернізації змісту освіти МОН України. Київ, 2016. С. 205–209.
4. Карпенко А. В. Соотношение наглядности и моделирования в обучении. *Начальная школа*. 2004. № 4. С. 32–36.
5. Штофф В. А. Моделирование и философия. М., 1966. 301 с.

References

1. Rawls J. A. Theory of Justice. Harvard University Press. 2005. 607 p.
2. Belenko S. I. Ekonomiko-matematicheskie metody i modeli (nekotorye aspekty prepodavaniya) [Economic and mathematical methods and models (some aspects of teaching)]. *Vestnik Akademii predprinimatel'stva*. 2005. № 2. S. 101–103. 0977710626
3. Zadorozhna G. S. Zdiysnennya pravovogo vihovannya ditej doshkil'nogo ta molodshogo shkil'nogo viku v konteksti nastupnosti [Implementation of legal education of preschool and primary school children in the context of continuity.]. *Problemy osvity: Nauk.-metod. zb. Vyp. № 86. Instytut modernizatsii zmistu osvity MON Ukrainy*. Kyiv, 2016. S. 205–209.
4. Karpenko A. V. Sootnoshenie naglyadnosti i modelirovaniya v obuchenii [The relationship between visualization and modeling in learning.]. *Nachal'naya shkola*. 2004. № 4. S. 32–36.
5. Shtoff V. A. Modelirovanie i filosofiya [Modeling and philosophy]. M., 1966. 301 s.

УДК 37.034

DOI 10.31652/2415-7872-2022-70-24-30

ОЛЕНА СТОЛЯРЕНКО

orcid.org/0000-0002-1899-8089

olena-best@ukr.net

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ОКСАНА СТОЛЯРЕНКО

orcid.org/0000-0001-7080-0626

oksanny-81@ukr.net

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету
вул. Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця

ЮЛІЯ КОВАЛЬ

аспірантка Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті представлено фрагмент дослідження психолого-педагогічних детермінант формування гуманістичних екологічних ціннісних ставлень, визначення ролі в цьому процесі когнітивного та емоційного компонентів.

На відміну від традиційного підходу, наголошено на багатовимірності досліджуваних категорій, на уявленні про три рівні самосвідомості. Оцінено поведінку за двома змінними, аналіз яких здійснювався в трьохвимірному просторі, утвореному трьома вісями: домінування–підкорення, дружельюбність–ворожність, емоційність–аналітичність.

Ключові слова: екологічна культура, ціннісні ставлення, емоційно-ціннісне ставлення; когнітивний компонент; емоційний компонент; трирівнева структура самосвідомості.

OLENA STOLIARENKO

Doctor of Pedagogics, Professor of the Department of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions at Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University
Ostrozko Str., 32, Vinnytsia

OXSANA STOLIARENKO

Candidate of Pedagogics,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages,
Vinnytsia National Technical University
Khmelnyske Shosse Str., 95, Vinnytsia

JULIA KOVAL

Postgraduate student at Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University
Ostrozko Str., 32, Vinnytsia

THE STUDY OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF PERSONALITY'S ECOLOGICAL CULTURE HUMANISTIC COMPONENTS DEVELOPING

The article highlights psychological and pedagogical foundations of value-oriented attitudes in terms of a person's ecologic culture forming based on the component analysis. It substantiates the role of cognitive and emotional components in the process of a person's development. Humanistic values play a very important role in the process of analyzing the structure and detailed characteristics of all value components of a person's ecologic culture. We consider value-oriented attitude and a person's role as component parts of ecologic culture. The article presents a fragment of the study of psychological and pedagogical conditions of the humanistic environmental values formation process, determining the role of cognitive and emotional components. Understanding of ecological humanistic moral categories allows individuals to decide whether they are formed in their consciousnesses in the situations where they can become either an obstacle to their own activity or an important prerequisite for effective self-realization. Emotional and value-oriented attitude to oneself is an important component of such a general notion formation as a value-oriented attitude to a person and his environment. Acquired scientific knowledge about a person, the purpose and meaning of his life, moral qualities, how to act in a given situation; adequate self-esteem contributes to the positive development of emotional and value-oriented attitudes. Most studies on dimensionality indirectly state that emotional and value-oriented attitudes are one-dimensional. We emphasize the multidimensionality of the categories under study. According to this statement emotional and value-oriented attitude is regarded as a feeling, and in terms of the problem of dimensionality – as independent components of this phenomenon. In studying this problem, we relied on the idea of three levels of self-awareness: for example, the value-oriented attitude to a person implies an attitude to oneself; attitude to another person and the attitude to another things. Analysis of the dimensionality of emotional and value-oriented attitudes shows that it is regarded as a feeling which is a category that characterizes the psychological characteristics of an individual. The development of such level as self-awareness, communication and interaction with others is also an important factor. However, such communication also acquires an intrapsychic form – it turns into self-communication, a real "personological"